
Märkä sukupolvi, alkoholin kulutus ja alkoholipolitiikka 1980-luvulla

Pekka Sulkunen

Alkoholitutkijat ovat tulleet tunnetuiksi erheellisistä ennustuksistaan. Mutta joka aina pelkää erehtyvänsä, ei myöskään koskaan löydä totuutta. Niinpä kurkistan tässä artikkelissa erehtymisen uhallakin alkoholipolitiikan tulevaisuuteen tällä vuosikymmenellä. Väitän, että elämme laadullisen murroksen aikaa niin alkoholin kulutuksen kuin alkoholipolitiikan kehityssuunnan osalta. En usko, että seuraavien kymmenen tai kahdenkymmenen vuoden aikana alkoholiolojen kehitys voi jatkua samaan suuntaan ja samojen voimien vaikutuksesta kuin kulutuksen nousukautena, joka jatkui 1960-luvun alusta 1970-luvun puoliväliin asti. Sekä alkoholioloissa että yleensä kehittyneiden kapitalististen maiden yhteiskunnallisessa rakenteessa on tapahtumassa tärkeitä muutoksia, joita ei ole mahdollista ymmärtää pelkästään väliaikaiseksi suhdanneaalloksi.

Tulevaisuuden ennakointi edellyttää menneisyyden arviointia. Lähtökohdat ovat tähän sangen hyvät. Tutkimuksella on melko tukeva ote siitä, mitä kulutuksen kasvukaudella tapahtui. Keskeinen osa tämän tieteellisen ymmärryksen tuottamisessa on ollut vertailevalla alkoholitutkimuksella, jota on painotettu erityisesti 1970-luvulla. On nimittäin hyvin tärkeää nähdä, että monet vain yhden maan alkoholioloille tyypillisiltä näyttävät piirteet ovatkin itse asiassa vain erikoistapauksia yleisemmistä rakenteellisista ilmiöistä. Vain vertailevan tutkimuksen avulla on mahdollista osoittaa, mitä nämä rakenteelliset kytkennät ovat ja millä tavalla ne ehkä vaikuttavat tulevaan kehitykseen.¹

Märkä sukupolvi ja alkoholin kulutuksen kehitys

Alkoholin kulutuksen kasvulle tarjotuista selityksistä ei ole puutetta. Kaikki ne näyttävät itsestään selviltä ja toisiaan täydentäviltä. Taloudellinen kasvu, kaupungistuminen ja vapaa-ajan lisääntyminen ovat niitä syytekiäjäitä, joita yleensä kaikkein ensiksi ajatellaan. Varsinkin Suomessa on näiden seikkojen lisäksi helppo osoittaa alkoholipolitiikan liberalisoitumisen vaikuttaneen kulutuksen lisääntymiseen.

Kaikki nämä "helpot" selitykset ovat varmasti osaksi totta. Mutta voidaksemme arvioida, missä määrin kulutuksen kasvua edistäneet voimat vaikuttavat vielä tulevaisuudessakin, on näitä selityksiä arvioitava tarkemmin.

Ensinnäkin on sanottava, että selitykset ovat kansainvälisten vertailujen valossa empiirisesti ongelmallisia. Alkoholin kulutus on kasvanut lähes kaikkialla, ja kasvuvauhti ei ole riippunut sen enempää alkoholipolitiikan liberalisoitumisesta kuin elinolojen muutosvauhdistaakaan. Lisäksi on vieläpä niin, että alkoholin käytössä on tapahtunut hyvin samansuuntaisia laadullisia muutoksia eri maissa.

Toiseksi alkoholin käytön ja elinolojen muutosten väliset yhteydet Suomessa ovat tutkimusaineistojen valossa hyvin monimutkaisia. Tätä osoittaa se, että kulutuksen kasvu on tapahtunut sukupolvittain, ei yksilöllisten elinolojen perusteella. Olen aikaisemmassa tutkimuksessani (Sulkunen 1979) esittänyt

¹ Tässä artikkelissa esittämäni näkemykset ovat henkilökohtaisia, mutta ne perustuvat omien tutkimusteni lisäksi ennen muuta International Study of

Alcohol Control Experiences -projektin tuloksiin (Mäkelä & al. 1981). Päähuomioni kohdistuu kuitenkin Suomen olosuhteisiin.

Taulukko 1. Alkoholin vuosikulutus ja humalakulutus syntymäluokittain vuosina 1968, 1969 ja 1976 (absoluuttialkoholia cl henkeä kohti, mukaan luettuna raittiit)

syntymä- vuodet	vuosi	ikä	N	naiset vuosi- kulutus	humala- kulutus	N	miehet vuosi- kulutus	humala- kulutus
1949—53	1968	15—19	31	45	13	127	114	91
	1969	16—20	30	145	90	119	210	145
	1976	23—27	184	232	118	174	749	552
1939—48	1968	20—29	89	65	18	278	360	255
	1969	21—30	82	154	32	258	530	331
	1976	28—37	273	175	64	283	533	326
1929—38	1968	30—39	87	51	20	278	328	203
	1969	31—40	85	88	24	270	550	343
	1976	38—47	233	101	29	261	557	353
1919—28	1968	40—49	84	22	3	248	389	280
	1969	41—50	80	69	18	232	443	262
	1976	48—57	249	69	19	249	410	274
1909—18	1968	50—59	80	37	10	273	220	141
	1969	51—60	78	45	2	245	303	134
	1976	58—67	253	38	8	185	253	117
1899—1908	1968	60—69	79	13	1	164	192	93
	1969	61—70	73	14	1	146	268	126
1906—08	1976	68—70	66	7	0	57	170	69
kaikki	1968		450	39	11	1 368	288	192
	1969		428	81	21	1 270	414	242
	1976		1 258	112	42	1 209	445	310

Lähteet: Simpura 1978, taulukko 22 (vuosille 1969 ja 1976) ja vuoden 1968 alkuperäisaineisto.

olettamuksen, että Suomessa on muodostunut erityinen märkä sukupolvi, joka suurimmaksi osaksi on vastuussa raittiuden vähenemisestä. Mikä sitten on märkä sukupolvi ja mikä on sen alkoholipoliittinen merkitys?

Suomessa on tehty koko väestöä koskevia haastattelututkimuksia alkoholin käytöstä vuosina 1946, 1968, 1969 ja 1976. Näiden perusteella on mahdollista osoittaa, että Suomessa on tänä aikana luovuttu raittiudesta joukkomittaisesti. Tämä luopuminen ei kuitenkaan ole tapahtunut koko väestön keskuudessa. Esimerkiksi vuosina 1916—25 syntyneet ovat pysyneet keskimäärin yhtä raittiina koko ajan. Sen sijaan 1930-luvun lopulla ja sitä myöhemmin syntyneiden keskuudessa raittius oli aikuisiässä lähes olematonta vuonna 1976. Esimerkiksi vuosina 1946—1955 syntyneistä oli vuonna 1976 pysynyt kokonaan raittiina vain 3 %. Merkittävää on, että koko märkä sukupolvi on luopunut raittiudesta elinolosuhteista riippumatta. Myös siihen kuuluvista naisista 97 % oli alkoholin käyttäjiä vuonna 1976 (Sulkunen 1979)!

Märän sukupolven yhtenäisyys osoittaa, että alkoholin kulutuksen kasvu oli kollektiivinen prosessi. Se ei suinkaan tapahtunut yksilökohtaisten elinolojen muutosten seurauksena. Elinolosuhteiden muutos on pikemminkin nähtävä syyksi siihen, että alkoholin käytön kollektiiviset sosiaaliset merkitykset muuttuivat. Alkoholilla on perinteisesti ollut Suomessa myyttisiä, jopa kapinallisia merkityksiä, ja siihen on vastaavasti kohdistunut sängen ankarasti torjuva moraalinen normisto, joka on eristänyt alkoholin käytön arkielämästä. Siirryttäessä pienviljelijä-Suomesta merkonomi-Suomeen alkoholi on tullut osaksi arkipäivän ihmissuhteita. Siitä on tullut samanlainen tavara kuin monista harrastusvälineistä, vaatteista, kodin varusteista ja muista sellaisista tavaroista, joilla on paljon symboliarvoa. Märän sukupolven oletamus sisältää ajatuksen siitä, että alkoholin kulutuksen kasvuun on liittynyt vahvoja kulttuurisia prosesseja, joiden välityksellä alkoholin kulutuksen sosiaaliset merkitykset ovat muuttuneet. Näiden muutosten kantajana on ollut märkä sukupol-

vi, mutta myöhemmin ne ovat vähitellen juurtuneet myös vanhemman väen keskuuteen.

Märän sukupolven muodostumisella on myös välitöntä merkitystä alkoholiolojen kehityksen kannalta. Taulukosta 1 voidaan päätellä, että vuosina 1949—53 syntyneet kuluttivat 23—27-vuotiaina enemmän alkoholia kuin suunnilleen vastaavassa iässä olleet henkilöt kahdeksan vuotta aikaisemmin. On todennäköistä, että tuo ikäluokka (1949—53) oli 1976 korkeammalla kulutustasolla kuin mikään ikäluokka vastaavassa iässä pitkään aikaan Suomessa. Yhtä luultavaa on, että sodan jälkeen syntyneet myös lähitulevaisuudessa tulevat juomaan jokaisessa elämänvaiheessaan keskimäärin enemmän kuin edeltäjänsä vastaavassa iässä.

Monet seikat viittaavat tämän analyysin perusteella siihen, että kulutuksen tasaantuminen 1970-luvun puolivälistä lähtien on pysyvä ilmiö eikä johdu väliaikaisista taloudellisista vaikeuksista.

Ensiksikin ajatus märästä sukupolvesta sisältää myös mahdollisuuden uudesta kuivasta sukupolvesta. Salme Ahlström on osoittanut, että nuorten raittius on huomattavasti lisääntynyt 1970-luvun kuluessa. Tämä merkitsee, että seuraava — 1980-luvulla parhaaseen juomisikään tuleva — ikäluokka todennäköisesti on selvästi märkää sukupolvea kuivempi. Vuonna 1973 vain 27 % kaikista 14-vuotiaista pojista oli ollut vuoden raittiina ennen haastattelua, kun taas vuonna 1979 vastaava osuus oli 51 % (Ahlström 1979).

Tietysti voi aina järkeillä, että raittius 14 vuoden iässä on eräänlainen torjuntamekanismi, jota puberteetin jälkivuosina seuraa sitäkin innokkaampi alkoholin käyttö. Tämä on kuitenkin keinotekoinen ja harhainen tulkinna. Kysymys ei ole yksilöllisestä persoonallisuuden kehityksestä, vaan nuorten käyttäytymismuutoksista ajassa. Yleensä on niin, että kulutuksen kasvuun on sisältynyt nuorison lisääntynyt alkoholin käyttö. Ei ole mitään syytä epäillä, että sen väheneminen vastaavasti on luotettava ennuste sille, että 1980-luvulla parhaaseen juomisikään kypsyvien alkoholin käyttö tulee olemaan kohtuullisempaa kuin heti sodan jälkeen syntyneiden ikäluokkien.

Tämä jo sinänsä antaa aihetta ounastella, että kulutustaso ei luultavasti 1980-luvulla

kasva. Tätä päätelmää vahvistaa sekin, että kymmenen seuraavan vuoden aikana märkä sukupolvi vanhenee ja alkaa siitä syystä vähentää alkoholin käyttöönsä. Taulukosta 1 voi nähdä, että miehet ovat alkaneet vähentää käyttöönsä 40—50 vuoden iässä. Viimeisetkin märän sukupolven edustajat saavuttavat tämän iän 1990-luvun alkupuolella.

Kulutuksen kasvu ei näin ollen näytä jatkuvan tämän vuosikymmenen kuluessa. Pikeminkin on todennäköistä, että kulutus kääntyy vähitellen laskuun, ellei esimerkiksi taloudellisessa kehityksessä tapahdu tuntuva parantumista.

Jotta uusi kasvuaalto olisi mahdollinen, täytyisi joka tapauksessa alkoholin käyttöarvoissa ja sen sosiaalisissa merkityksissä tapahtua jotain olennaisesti uutta. Tämä taas edellyttäisi, että yhteiskunnan elinolosuhteissa ja tarverakenteessa kehittyisi laadullisesti uusia piirteitä. Ainakaan ei näytä siltä, että näin kävisi.

Ammattirakenteen ja siihen liittyvän elinympäristön muutokset eivät voi olla laadullisesti yhtä merkittäviä 1980-luvulla kuin 1960—1975. Pienviljelijäväestö kyllä edelleen vähenee, mutta sillä ei ole enää yhtä huomattavaa vaikutusta koko väestön ammattirakenteeseen. Automaatio — mikäli sitä tulee tapahtumaan — tuskin muuttaa elinolosuhteita ja elämäntapoja yhtä jyrkästi kuin siirtymisen pientilalta palveluammatteihin. Lähinnä se vaikuttaa siihen, että palveluammattien osuus kasvaa ja työttömyys varsinkin naisvaltaisilla aloilla pysyy suurena ja ehkä kasvaa.

Ainoa potentiaalisesti kulutusta lisäävä väestöryhmä on naiset. Heidänpään elämäntilanteensa ei luultavasti muutu suuntaan, joka olisi omiaan lisäämään alkoholin käyttöä. Naisten työssä käynti on ainakin Suomessa jo niin yleistä, ettei se varsinkaan automaatio-työttömyyden oloissa enää kasva olennaisesti. On tosin mahdollista, että nykyisin peruskouluikässä olevien lasten äidit eli märän sukupolven naiset, jotka todennäköisesti tulevat jatkamaan työssä käyntiä, kun lapset kasvavat, saavuttavat lasten vartuttua yhä lisää itsenäisyyttä ja lisäävät myös jonkin verran alkoholin käyttöönsä. Mikäli kokonaiskulutuksen kehitystä koskeva arvaukseni siis osoittautuu vääräksi, olen ainakin melko varma, että syy-

nä siihen ovat silloin juuri naiset.

On myös vaikea nähdä, mitä uusia sosiaalisia merkityksiä alkoholi voisi saada. Se on jo varmistanut asemansa symbolisten käyttöarvojen joukossa muiden tavaroiden rinnalla. Jotta se voisi saavuttaa siinä entistä keskeisemmän paikan, päihtymiselle pitäisi tulla aivan uusia ulottuvuuksia 1980-luvun ihmisten elämäntavassa. Minusta tämä ei ole todennäköistä. Pikemminkin alkoholi kuuluu niihin tavaroihin, jotka uuden elämäntapamoralismin, terveys- ja liikuntaintoilun ja itsevastuullisen terveystalouden ajattelun voimasta joutuvat huonoon maineeseen. Jos on luovuttu tupakasta ja autoilusta, miksi ei luovuttaisi myös alkoholista. Näin voi käydä, ilman että elämäntavassa sinänsä tapahtuisi mitään olennaista rikastumista tai rationaalistumista.

Haitat

Näin ollen on 1980-luvun alkoholipolitiikkaa suunniteltaessa otettava vakavasti huomioon se mahdollisuus, että kulutustaso ei kasva vaan saattaa jopa alentua. Onko nyt Suomi pelastettu alkoholin kiroukselta vuosikymmeneksi eteenpäin? Tuleeko alkoholipolitiikka tarpeettomaksi?

Ilmeisesti ei. Kulutustason mahdollinen aleneminen asettaa päinvastoin alkoholipolitiikan uudentyypisten sopeutumisongelmien eteen.

Eräs tällainen sopeutumisongelma johtuu alkoholiongelmien uudentyypisestä jäsentymisestä. Ongelmat eivät enää muodostu pääasiassa pienen poikkeavan alkoholistiryhmän aiheuttamista haitoista, vaan koskettavat kaikkia väestöryhmiä. Siitä huolimatta että kulutustaso saattaa alentua, liikennejuoppous ja terveyshaitat tulevat edelleen muodostamaan kaikkein kalleimman alkoholiongelmien ryhmän.

Erikoispiirre haittakehityksessä on seuraavan vuosikymmenen aikana se, että alkoholiongelmaisten keski-ikä laskee. Yhä suurempi osa hoitojärjestelmiin rekrytoidusta asiakaskunnasta kuuluu märkään sukupolveen, ja tämä kehitys jatkuu melko pitkään. Riippuen siitä, miten raittiina ja kohtuullisina seuraavat sukupolven pysyvät, on mahdollista, että

joskus 1990-luvun puolella alkoholiongelmiaisten keski-ikä jälleen kasvaa. Tämän vuosikymmenen alkoholiongelmien erityispiirre tulee joka tapauksessa olemaan se, että aikaisempaa suurempi osa alkoholiongelmiaisista on parhaassa työ- ja veronmaksuikänsä, ja lisäksi alkoholiongelmia eivät rajoitu mihinkään erityiseen väestö- tai tuloryhmään.

1960-luvun lopulla ilmestyi useita tutkimuksia, joissa osoitettiin, että ainakin tietyn tyyppiset alkoholihaitat ovat yhteydessä kulutustason. Tästä tehdyt johtopäätökset koskivat olosuhteita, joissa pelättiin kulutustason jatkuvasti kasvavan. Ei ole edelleenkään syytä kiistää, että kulutustason kasvu todennäköisesti johtaisi lisääntyviin haittariskeihin. Voipa olla niinkin ikävästi, että kulutuksen mahdollinen aleneminen tai jatkuva tasaantuminen ei kuitenkaan noudattaisi tätä säännönmukaisuutta. Ainakaan pitkäaikaisen juomisen seurauksena syntyvät terveyshaitat eivät välttämättä ala nopeasti vähentyä, vaikka kulutustaso alkaisikin laskea. Siitä huolimatta, että märkä sukupolvi keskimäärin alkaa vähitellen kuluttaa vähemmän alkoholia, sen keskuudessa on jo muodostunut suuri juopposakki, jonka kokemat fyysiset ja psykiatriset terveyshaitat tulevat näkymään tilastoissa kasvavina käyrinä vielä pitkään.

Alkoholipolitiikka

Vaikka Suomessa alkoholipolitiikan lievennykset 1960-luvun lopussa olivatkin poikkeuksellisen suuria, on hyvin tärkeää huomata, että emme olleet tällä linjalla yksin. Samanlaista kehitystä on tapahtunut muuallakin. Alkoholipoliittisia rajoituksia on poistettu, mutta kuten Suomessakin, alkoholielinkeinojen säätely valtion toimesta ei sinänsä ole vähentynyt; ja valtion toimenpiteet alkoholiongelmien hoitamiseksi ovat nekin lisääntyneet.

Alkoholipolitiikan vaikutuksista keskusteltaessa kiinnitetään useimmiten huomiota kulutukseen ja haittoihin. Kuitenkin tulevaisuuden kannalta on vähintään yhtä tärkeää pohdita niiden suhdetta alkoholielinkeinoihin ja yleensä alkoholin talouteen. Yleisesti ottaen voi väittää, että alkoholin tuotannolle ja jakelulle myönteinen suhtautuminen Länsi-Eu-

roopassa on johtanut siihen, että tällä hetkellä alkoholin tarjonta ylittää kysynnän — tai ainakin siihen, että alkoholijuomateollisuudella on pysyvää ylikapasiteettia. Ylituotanto-ongelma on suurin viinimaissa, mutta ylikapasiteettia on ilmeisesti myös suomalaisella alkoholijuomateollisuudella. Alkoholisektorin kasvu on johtanut siihen, että siihen kiinnittyneet taloudelliset edut ovat tulleet entistä painavammiksi. Tätä kehitystä on vahvistanut kaksi lisätekiötä. Ensinnäkin teollisuudessa on tapahtunut keskittymistä, mikä on lisännyt alkoholiteollisuuden neuvotteluvoimaa. Toiseksi alkoholiin liittyvät taloudelliset edut ovat haarautuneet niin, että ne nyt koskevat muodossa tai toisessa hyvin suurta määrää sekä työntekijöitä että yrittäjiä. Alkoholista tavalla tai toisella toimeentulonsa saavien eturyhmien poliittinen paino on näin ollen luultavasti suurempi kuin alkoholin sinänsä melko vähäisen kansantaloudellisen merkityksen perusteella voisi luulla.

Silti olisi väärin luulla, että taloudelliset etunäkökohdat ja painostus olisivat olleet ainoana syynä alkoholipoliittisten rajoitusten yleiseen lieventämiseen läntisessä Euroopassa 1960-luvulla ja 1970-luvun alkupuolella. Ylipäänsä 1960-luvun alkoholipoliittikka ei useimmissa maissa ollut varsinaisesti alkoholipoliittikkaa, vaan selittyy yleisemmistä valtion rooliin liittyvistä tekijöistä. Ensinnäkin valtion rooli eräiden ongelmaelinkeinojen (maatalous, matkailu) tukijana kasvoi, ja tämä johti alkoholijuomien saatavuutta lisääviin toimenpiteisiin. Toiseksi valtion tulojen rakenteessa siirryttiin hyvin voimakkaasti tuloverotukseen, joten erityisverotuksen osuus ja suhteellinen paino vähenivät. Tämä oli osasy s siihen, että alkoholin verotus pääsi kevenemään monissa maissa — väliaikaisesti myös Suomessa hintataso aleni 1970-luvun alussa. Kolmanneksi valtio sosiaalisten ongelmien lievittäjänä muutti yleistä lähestymistapaansa rankaisuista ja kurinpidosta hoitoon ja tukeen. Tämä koski kaikkea poikkeavaa käyttäytymistä, ja tästä yleisestä suuntauksesta juontuivat myös kaikissa kehittyneissä kapitalistisissa maissa toteutetut alkoholiongelmiin erikoistuneiden huolto- ja hoitolaitosjärjestelmien suuret laajennukset. Hyvinvointivaltioon liittyvä optimismi ulottui myös alko-

holiongelmaisten kohteluun.

Hyvinvointivaltion alkoholipoliittikkaa raitiusliike on aina kritisoinut liberalismista, mutta 1970-luvun lopussa siihen on kohdistettu myös muilta tahoilta ja aivan uudentyyppistä arvostelua. Ensinnäkin alkoholiongelmien hoidettavuutta ja alkoholismien sairauskäsitettä kohtaan on alkanut esiintyä laajaa epäluottamusta. Tämä näkyy mm. työpaikkahojelmien ja yleensä hoitoketjukokeilujen lisääntyvistä kurinpidollisista piirteistä. Vastaavasti alkoholistien hoito- ja huoltojärjestelmissä on nähtävissä uudelleen pyrkimys selvästi aikaisempaa halvempiin ratkaisuihin.

Toisaalta on nähtävissä merkkejä siitä, että moraaliset ja alkoholin aiheuttamia ongelmia koskevat huolet ovat yleistymässä myös raitiusliikkeen ulkopuolella. Tästä on esimerkiksi vilkas ja suorastaan hätääntynyt keskustelu nuorten alkoholin käytöstä, joka meillä nyt näyttää viriävän — tosin verraten myöhään. Saksan liittotasavallassa, Sveitsissä ja Yhdysvalloissa samanlaista huolta on kannettu ja ilmaistu jo vuosia aikaisemmin. Tämä huoli ei synny siitä, että nuorten alkoholin käytössä sinänsä olisi objektiivisesti tapahtunut erityisen huolestuttavaa kehitystä. Pikemminkin kysymys on siitä, että aina kun yhteiskunnallisessa keskustelussa jokin uusi moraalinen kysymys nousee esiin, lapsille, nuorisolle ja naisille koituvia vaaroja korostetaan. Nuorison alkoholin käyttöä koskevassa keskustelussa onkin nähdäkseni kysymys lähinnä siitä, että yhteiskunta yleensä on huolestunut alkoholin käytöstä ja ilmaisee tämän huolestumisen nuorisoa koskevalla moralisoinnilla.

Sekä hoito-optimismin heikkeneminen että uusi alkoholiin kohdistuva elämäntapamoralismi synnyttävät jo sinänsä lisää mahdollisuuksia uusille alkoholipoliittisille rajoituksille. Itsessään ne eivät kuitenkaan riitä määräämään alkoholipoliittikan suuntaa lähitulevaisuudessa. Aivan samoin kuin alkoholipoliittikan luonne 1960-luvulla määräytyi sen kytkennästä koko yhteiskunnalliseen kehitykseen ja erityisesti hyvinvointivaltion sosiaalipoliittikkaan, myös 1980-luvun alkoholipoliittikkaan vaikuttaa todennäköisesti se, että koko hyvinvointivaltio on eräänlaisessa kriisissä tai murrosvaiheessa.

Hyvinvointivaltion optimismi on kritiikin

kohteena muillakin sosiaalipolitiikan lohkoilla kuin alkoholipolitiikassa. Verokapinat, poliittisten organisaatioiden ja joukkopuolueiden kriisit, uudet "spontaanit" sosiaaliset liikkeet sekä paikallisten ja valtakunnallisten etujen kärjistyvät ristiriidat ovat merkkejä siitä, että koko hyvinvointivaltio on heikkenevässä tilassa (Hirsch 1980). Virallisessa politiikassa tämä murros näkyy budjettileikkauksina ja haluttomuutena turvata automaattisesti valtion toimesta niin yritysten kuin muidenkin edunsaajaryhmien edut. OECD:n pääjohtaja Emile van Lennep (1980) on äskettäin lausunut, että "on välttämätöntä torjua sellainen käsitys, että valtion on aina tultava apuun, kun jonkin ryhmän etu vaarantuu tai kun sitä voitaisiin laajentaa." Thatcherismi on tuskin pelkästään ohimenevä poliittinen suhdanne. Ainakin se on suhdanne, joka ehtii muuttaa paljon asioita ennen väistymistään. Lennepin artikkelin otsikko ilmaisee kehityksen suunnan: "Hyvinvointivaltiosta hyvinvointiyhteiskuntaan."

Mitä tämä suunta saattaisi merkitä alkoholipolitiikassa? Kun ottaa huomioon, että kysymyksessä on eräänlainen valtion "vetäytyminen" yhteiskunnasta, on tuskin luultavaa, että sen reaktiona kasvavaan huolestuneisuuteen yhteiskunnan alkoholiongelmista olisi alkoholistien hoito, alkoholistiperheiden lisääntyvä tuki, avopalvelujen lisääminen tai edes alkoholiongelmista valistavien kampanjoiden laajentaminen. Toinen ajateltavissa oleva vaihtoehto olisi saatavuuden rajoittaminen uudelleen. Mutta tämäkin olisi valtion aktiivista väliintuloa ja merkitsisi valtion "hohouksen" lisääntymistä. Vaikka siis tämän suuntaiset vaatimukset voimistuisivatkin, en usko, että saatavuuden rajoitusten lisääminen tulee olemaan valtion 1980-luvun päästrategia alkoholipolitiikan alalla. Hyvinvointivaltion ideologian omaksuneita hallituksia oli sängen vaikea vakuuttaa rajoittavan alkoholipolitiikan järkevyydestä. Ilmeisesti tämä on vieläkin vaikeampaa hyvinvointiyhteiskunnan ideologioiden suhteen. Tasapainottavana seikkana tulee ilmeisesti olemaan se, että myöskään alkoholielinkeinot eivät tule saamaan valtiolta yhtä helposti apua kuin aikaisemmin, aina kun niiden kannattavuudessa ilmaantuu ongelmia. Näitä ongelmiahan on ilmeisesti odo-

tettavissa, mikäli kulutus tasaantuu tai jopa kääntyy laskuun.

Todennäköisesti valtion 1980-luvun päästrategia alkoholiongelmien tulee olemaan yksityisten kansalaisten vastuun korostaminen. Tätä painottaa myös pääsihteeri Lennep edellä mainitussa artikkelissaan: "Yksilöiden vastuuta sekä itsestään että muista on uudelleen vahvistettava." Tätä voidaan toteuttaa monilla tavoilla. Sosiaaliturvan heikentäminen "itse aiheutettujen" ongelmien osalta, työnantajiin ja työtovereihin tukeutuvien valvontamekanismien rakentaminen ja naapurustojen muodostamien yhteisöjen harjoittama lähikontrolli ovat mekanismeja, joita jo on ehditty suosittaakin alkoholiongelmien ratkaisumalleiksi. Lähikontrolleista tehokkain on ilmeisesti kuitenkin perhe, ja otaksunkin, että nimenomaan ihmisten riippuvuutta perheestä tullaan lisäämään sekä taloudellisesti että sosiaalisesti. Mikään lopullinen ratkaisu alkoholiongelmien tämä ei tietenkään ole. Monissa suhteissa tällainen lähestymistapa on hyvinkin kyseenalainen. Mutta joka tapauksessa se näyttäisi vastaavan "hyvinvointiyhteiskunnan" valtioideologiaa paremmin kuin saatavuuden rajoittaminen tai hyvinvointivaltion hoito- ja tukipolitiikka.

Päätelmiä

Siitä huolimatta, että alkoholin kulutus seuraavien kymmenen vuoden aikana mahdollisesti ei kasva tai jopa alenee, alkoholipoliittinen keskustelu tulee luultavasti jatkuamaan entistä vilkkaampana. Taloudellisten etujen voima ja laajuus tulevat lisäämään valtion kohdistuvia tukivaatimuksia, samalla kun moraalinen ja sosiaalinen huoli alkoholin vaaroista lisää päinvastaisia vaatimuksia. Alkoholiongelmista tapahtuu rakennemuutoksia, mutta vaikka kulutustaso alenisikin, ei tämä välttämättä johda siihen, että myös haitat kaikilta osiltaan vähenisivät. Haittakehityksestä riippumattakin on mahdollista, että kansalaisten huoli alkoholin aiheuttamista vaaroista kasvaa. Tämä merkitsee, että alkoholiin liittyvät konfliktit lisääntyvät ja tulevat avoimemmiksi. Yleensä luottamus valtioon ongelmien ratkaisijana vähenee ja konfliktit saattavat olla entistä useammin luonteeltaan

paikallisia. Valtion reaktio tulee tuskin olemaan kovin aktiivinen, ja valtio tulee korostamaan yksityisten kansalaisten vastuuta itsestään ja muista ihmisistä ja erityisesti perheen vastuuta jäsenistään. Rajoittava alkoholipolitiikka tulee kohtaamaan vastustusta sekä yleisistä ideologisista syistä että alkoholiin liittyvien taloudellisten etujen vuoksi.

Kirjallisuus

Ahlström, Salme: Nuorten juomatapojen kehityspiirteistä. Kehitys 1960-luvun alusta 1970-luvun loppuun. Alkoholipolitiikka 44: 111-122, 1979

Hirsch, Joachim: Der Sicherheitsstaat. Das "Modell Deutschland", seine Krise und die neuen sozialen Bewegungen. Europäische

Verlagsanstalt, Frankfurt am Main 1980

Lenep, Emile van: From the welfare state to the welfare society. OECD Observer 107, November 1980

Mäkelä, Klaus & Room, Robin & Single, Eric & Sulkunen, Pekka & Walsh, Brendan: Alcohol, society and the state I: A comparative study of alcohol control. Addiction Research Foundation, Toronto 1981

Simpura, Jussi: Suomalaisten juomatavat vuosina 1969 ja 1976. Kulutetut alkoholimäärät ja alkoholin ongelmakäyttö. Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimusseloste n:o 114. Helsinki 1978

Sulkunen, Pekka: Abstainers in Finland 1946—1976. Reports from the Social Research Institute of Alcohol Studies No. 133. Helsinki 1979.

English summary

Pekka Sulkunen: Mätkä sukupolvi, alkoholin kulutus ja alkoholipolitiikka 1980-luvulla (The wet generation)

This article discusses the possible future of the alcohol scene within the next ten years. In the light of studies concerning post-war experiences in several countries the determinants of alcohol policy, drinking behavior and alcohol problems are discussed in the context of the decline of the Welfare State.

It is argued that alcohol consumption may not increase or will possibly even decline during the next ten years. Economic interests will be increa-

singly felt as requests for support to the alcoholic beverage industry from the state, while moral and social concerns will arouse contrary demands. Drinking problems will not decline in all parts despite a possible decline in alcohol use. Conflicts around alcohol will become more intensive and more public. Trust in the capacity of the state to solve social problems will become weaker. The state apparatus will emphasize the responsibility of individuals for themselves and for others. Restrictions of availability will be resisted on general ideological grounds and on the part of the vested interests involved.

Alkoholipolitiikka Vol. 46: 240—246, 1981